Рекомендації
для громад Донецької області щодо формування і реалізації планів відновлення з урахуванням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Вступ

> «Ґендерне бачення відновлення України передбачає, що всі можливості, заклади, послуги, ресурси відкриті для всіх людей (дівчат і хлопців, жінок і чоловіків), і стереотипи щодо жінок і чоловіків не визначають суспільні ролі та очікування (ґендерна інклюзія).»[1]

Складно будувати плани на майбутнє, коли кожен день приносить нові втрати, збитки і руйнування. Але саме думки про життя після нашої Перемоги, про вільне і краще майбутнє України надають сенсу і сил нашому опору.
Ми віримо, що коли закінчиться війна, до відбудови і відновлення Донеччини та інших постраждалих регіонів буду залучені найкращі розуми, найвміліші руки і небайдужі серця. Так само, як кращі з українців і українок захищають нас сьогодні на полі бою.
Повоєнне відновлення – тривалий процес, що розпочинається з принципів, за якими він відбуватиметься. На Міжнародній конференції URC2022 в Лугано (Швейцарія) були затверджені 7 принципів відновлення України. Один з них – ҐЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ, які є важливими складовими справедливого та стійкого відновлення країни після війни. Цей підхід передбачає рівні можливості для всіх людей, незалежно від їхньої статі, віку, етнічної приналежності чи фізичних можливостей, і врахування їхніх потреб у процесі відновлення. Основні аспекти цього принципу включають рівноправну участь у процесі відбудови, створення інфраструктури з урахуванням потреб різних груп населення, економічну інклюзію та підтримку, запобігання ґендерному насильству та захист вразливих груп, інклюзивну освіту та медицину.
Частина з цих умов вже закладені в чинних Національному і регіональному планах дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». Отже перша загальна рекомендація – спиратися на ці документи для врахування ґендерного підходу при складанні планів відновлення.

Надані нижче рекомендації – це візуалізація ґендерного підходу в матеріальному і суспільному середовищі. Як цей підхід виглядає в закладі освіти, в лікарні, в парку, елементах зупинки, тощо. Як він втілюється в соціальних послугах і програмах підтримки.

В цілому ґендерний підхід має поєднати питання безпеки, доступності і комфорту для всіх категорій осіб. В Національному плані дій з виконання

[1] https://wicc.net.ua/media/Recomendation_recovery.pdf

резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року[2] визначені конкретні кроки для досягнення Стратегічної цілі №2 «Створення ґендерно чутливої системи ідентифікації безпекових викликів, запобігання таким викликам, реагування на них».

Завдання 15

Забезпечення відповідності інфраструктури, насамперед критичної, потребам ідентифікації загроз безпеці, запобігання таким загрозам, реагування на потенційні виклики із застосуванням ґендерного та інклюзивного підходу

Захід 2 до завдання 15

урахування ґендерного та інклюзивного підходу під час планування, будівництва та переобладнання споруд цивільного захисту, в тому числі шляхом проведення аудиту безпеки територій територіальних громад, перевірки та/або облаштування укриттів, у тому числі у закладах освіти, пристосованих також для маломобільних груп населення.

Завдання 19

Включення питань аудиту безпеки територій до освітніх програм суб'єктів реагування на безпекові виклики, насильство за ознакою статі та насильство, пов'язане з конфліктом.

Захід 1 до завдання 19

Організація для фахівців із соціальної роботи, фахівців мобільних бригад соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, працівників притулків для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, студентів закладів вищої освіти освітніх заходів (тренінгів, семінарів) з вивчення методики проведення аудиту безпеки територій на місцевому рівні.

Тепер аудит безпеки територій є частиною державної політики. Практика його застосування в Україні має тривалу історію з 2012 року. Напрацьовані контрольні списки дають можливість перевірити як об'єкти інфраструктури, які знаходяться в експлуатації, так і ті, що зводяться та чи ремонтуються.

Дані рекомендації щодо включення ґендерних аспектів до планів відновлення не претендують на вичерпність. Чекаємо на коментарі, зауваження і пропозиції щодо їхнього доповнення від всіх зацікавлених на адресу smarta.ukraine@gmail.com

[2] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text

Зміст

Оцінка впливу проєктних рішень на рівність між жінками та чоловіками **5**

Ґендерні елементи будівель та об’єктів **6-9**

- Планування закладів освіти, медицини, соціального захисту **6-7**
- Типові рішення для житлових будинків і прибудинкових території **7-8**
- Митниці, прикордонні пункти пропуску, тимчасові пункти перетину **9**

Ґендерні елементи просторового планування (інфраструктура) **10-13**

- Транспортна інфраструктура **10-12**
- Зелені зони: штучні та природні **12-13**

Кризова інфраструктура і комунікація **14**

Ґендерні аспекти критичної інфраструктури: водопостачання, каналізація, енергопостачання, теплопостачання, сміттєзбирання **15**

Ґендерні елементи формування людського виміру відновлення **16-18**

Інші виміри відновлення **19**

Додаток 1. Критерії оцінки аудиту безпеки і комфорту, рівного доступу до можливостей і рівноцінності результатів для різних категорій населення залежно від їхніх ґендерних ролей без стереотипів і упереджень **20-22**

Додаток 2. Моделі організації навчання/перенавчання жінок **23**

Додаток 3. Перелік затверджених державних стандартів базових соціальних послуг **24**

Оцінка впливу проєктних рішень на рівність між жінками та чоловіками[3]

При підготовці проєктної документації врахування ґендерної складової має відбуватися на всіх етапах. Воно передбачає: рівне залучення чоловіків та жінок на усіх етапах проєкту, як під час обговорення, так і під час затвердження завдання на проєктування; в процесі проєктування та розробки проєктних рішень, та в рамках спілкування з громадськістю, тощо; ґендерний аналіз складових документації на всіх етапах.

При проєктуванні об’єктів, зокрема, необхідно враховувати такі елементи аналізу:

- Безпека від потенційних насильницьких дій і впливів проєктних рішень, які можуть мати різні наслідки залежно від ґендерних ролей;
- Доступ різних категорій населення, можливості яких потребують додаткових умов для забезпечення такого доступу;
- Забезпечення рівного доступу до можливостей і рівноцінності результатів для різних категорій населення залежно від їхніх ґендерних ролей без стереотипів і упереджень.

При розробці проєктної документації для проєкту необхідно звернути увагу на розділи, де можуть мати місце різні ґендерні елементи:

- Озеленення території та благоустрій, облаштування ігрової зони.
- Аналіз планування існуючої будівлі та перепланування.
- Дизайн інтер'єру, включаючи вибір матеріалів, обробки, меблів, освітлення та інших елементів інтер'єру.
- Проєктування систем безпеки, включаючи контроль доступу.
- Генеральний план.
- Архітектурні рішення.
- Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони).

Контрольні списки питань, на які необхідно дати відповіді для врахування ґендерної складової, дають можливість перевірити прийнятність архітектурних, конструкторських і технологічних рішень на всіх етапах проектування, будівництва і підготовки до експлуатації. Цей інструментарій міститься у Додатку 1.

[3] https://wicc.net.ua/media/Recomendation_recovery.pdf

Ґендерні елементи будівель та об'єктів[4]

Загальні аспекти, які вже переважно враховуються в об'єктах відновлення, містять принцип «Build Back Better» (BBB), доступність для маломобільних груп населення (МГН: особи з інвалідністю, з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітні жінки, особи похилого віку, особи з дитячими візками) та певні аспекти безпеки. Ці кроки обумовлені як загальними принципами відбудови (BBB), так і загальним державним підходом (ДБН В.1.2-9:2021 безпека і доступність під час експлуатації).

- Принцип «Build Back Better» («Відбудувати краще, ніж було»), який передбачає не просто відновлення зруйнованого, а вдосконалення при покращенні стійкості, резилієнтності та якості життя після війни.
- Принцип доступності для МГН, що дає їм можливість потрапляти до всіх будівель.
- Паркани навколо об'єктів для безпеки тих, хто знаходяться на їх території, від кримінальних ризиків, тварин та інших небезпек, пов'язаних із несанкціонованим проникненням.

Планування закладів освіти, медицини, соціального захисту має передбачати, зокрема, такі фактори і критерії з урахуванням ґендерного підходу

- Відкритість поля огляду. Небезпека може підсилюватися гострими кутами, довгими стінами, кущами та іншими перешкодами. Територія навчального закладу зазвичай доволі велика, тому є сенс встановлення відеоспостереження, особливо якщо навчальний заклад знаходиться поблизу об'єктів підвищеної небезпеки (вокзалів, залізниці, автомобільної траси, промислових об'єктів тощо). Необхідне проведення консультацій для оптимального розміщення виходу і виїзду з території закладів з урахуванням розташування об'єктів і пов'язаних з цим технічних та кримінальних небезпек.
- Планування засобів доступності МГН таким чином, щоби вони не обмежували участь згаданих груп у соціальних та інших заходах. Якщо ці заходи відбуватимуться біля центрального входу, в атріумі, на стадіоні, в спортивному залі тощо, то для організації доступу мають бути розміщені відповідні технічні засоби та пристосування.
- Надання можливості кращого орієнтування у знаходженні об'єктів тим, хто не проживають в цій місцевості чи не знають, де об'єкти знаходяться. Це можна вирішити за рахунок розміщення адреси чи

[4] Частково використано https://wicc.net.ua/media/Recomendation_recovery.pdf

номеру будівлі на стінах об'єкту чи елементах огороджування. Це також підвищує доступність для осіб зі слабким зором та має естетичну привабливість. Якщо приміщення знаходиться в глибині майданчика та частково закривається зеленими насадженнями, то позначення адреси та назви закладу можна розмістити у вигляді малих архітектурних форм перед входом (входами, якщо їх кілька). Якщо на території об'єкта розміщено кілька будівель, варто розмістити на вході/в'їзді схему їх розташування.

- Планування місць для тимчасового розміщення дитячих візочків, велосипедів, тощо, а також організація навісів або покриття для захисту їх від дощу і снігу.
- В проєктуванні і оформленні рівною мірою відображення можливих інтересів і захоплення різних дітей, зокрема, хлопців і дівчат, різних вікових категорій, МГН, тощо в зонах відпочинку, гри та навчання, дизайні інтер'єру, оздобленні.
- Розміщення санітарних вузлів у приміщенні у випадку, коли до перебудови вони розташовувалися на вулиці.
- Туалетні кімнати повинні мати доступність для МГН, кабінку для осіб з малими дітьми зі сповивальним столиком, біде, а також передбачати в жіночих туалетах більше кабінок, ніж у чоловічих, якщо жінки складають не менше половини серед персоналу і відвідувачів закладу.

Типові рішення для житлових будинків і прибудинкових території

Ґендерно чутливий підхід у плануванні та будівництві житла допомагає створювати середовище, яке відповідає потребам всіх мешканців і сприяє соціальній справедливості та рівності.

Будинки

- Будівництво нових будинків і житлових масивів має бути тісно пов'язане з існуючими інженерними мережами (електрика, вода, каналізація, газ, тепло) або передбачати їх створення до початку будівництва.
- У найближчому доступі до житла мають бути транспортні маршрути і зупинки, медичні та освітні заклади, дитячі та спортивні майданчики, торговельні площі, пункти охорони правопорядку, укриття.
- Елементи безпеки та інклюзії в багатоквартирних будинках мають закладатися на стадії проєктування і включати наступні елементи (та не обмежуватися ними):
    - Пандус з поручнями на вході в під'їзд.
    - Мобільний пандус на першому марші, який можна складувати/відкидати або підйомник для крісел колісних.

- Двірні отвори, ліфт, коридори мають бути доступними для проїзду людей у кріслах колісних.
- Зручні поручні на сходах, в тому числі на вході в під'їзд.
- Освітлення входу і сходових майданчиків, а також сходів між поверхами (з датчиками руху для енергозбереження).
- Приміщення на вході, в якому можна безпечно залишити дитячі візки, велосипеди.

● Рекомендується включення в проєкт створення громадського осередку (окремого приміщення в житловому комплексі) для проведення зборів мешканців для обговорення актуальних, в тому числі безпекових, питань і прийняття спільних рішень щодо території, заходів для згуртованості та зміцнення зв'язків в місцевій спільноті.

Прибудинкова територія

Зонування території і планування доріжок має проводитися за участі людей, які тут проживають, з урахуванням їхньої безпеки, потреб та інтересів.

Безбар'єрне пересування для мешканців і мешканок з МГН має бути забезпечене по всій території.

Навколо окремих зон, зокрема дитячих майданчиків, мають бути встановлені прозорі огорожі з міркувань безпеки.

Плани квартир

Двірні отвори і коридори повинні мати ширину, достатню для проїзду крісла колісного.

Єдиний простір кухні і вітальні буде зручним рішенням, особливо для жінок, які під час приготування їжі можуть продовжувати спілкування і тримати в полі зору дітей і членів сім'ї, які потребують догляду.

В сільській місцевості

Швидким, екологічним і економічним рішенням для мешканців сіл і приватного сектору в містах можуть стати збірні будинки. Наявність кількох типових проєктів, розрахованих на різний склад сімей, дозволить обрати оптимальний.

Доцільно звернути увагу на типові проєкти «Будинок поліцейського офіцера громади» і «Будинок сімейного лікаря» для сільської місцевості. Це будівлі, які поєднують робоче приміщення (поліцейську станцію/амбулаторію) зі службовою квартирою офіцера або лікаря відповідно. Це створює привабливі умови праці для фахівців, покращує доступ до допомоги і послуг для мешканців і мешканок громади.

Митниці, прикордонні пункти пропуску, тимчасові пункти перетину

Донецька область була, є і буде прикордонним регіоном. Також нас очікують нові хвилі масового переміщення людей після деокупації територій і закінчення війни. Питання контролю в'їду/виїзду в інтересах державної безпеки будуть актуальним ще довгий час. Тому так важливо дбати про особисту безпеку людей. Рекомендації нижче виглядають іноді очевидними і здебільшого ґендерно-нейтральними. Та досвід переміщення внаслідок війни доводить, що відсутність елементарних умов на таких об'єктах часто ставала додатковою загрозою здоров'ю людей та їхній безпеці, особливо для вразливих груп.

Тут слід передбачити:

- Навіси для захисту від сонця та опадів на всьому маршруті проходження контролю.
- Лавки в місцях очікування.
- Доступ до безкоштовної питної води.
- Туалети з доступом для МГН, з засобами гігієни.
- Наявність аптечки першої допомоги.
- Візуальну інформацію щодо безпечного перетину кордону, з попередженнями про ризики стати жертвою торгівлі людьми і з контактною інформацією, куди звертатися в такому випадку.
- Станції для підзарядки гаджетів.

Ґендерні елементи просторового планування (інфраструктура)

Концепція просторового планування є дуже актуальною в умовах відновлення України. Це міждисциплінарна галузь інженерних і соціальних наук, яка займається просторовим розташуванням і розвитком умов життя, роботи та середовища на широкому діапазоні просторових рівнів. Ґендерна складова просторового планування має елементи подібні до тих, що згадувалися в розрізі планування закладів освіти, медицини, соціального захисту. Проте є й інші елементи.[5]
Нижче сформульовані рекомендації і наведений перелік ґендерних елементів щодо окремих інфраструктурних систем.

Транспортна інфраструктура
Щоб відповідати принципу – безпека/доступність/комфорт для всіх, транспортна інфраструктура має включати перелічені нижче ґендерні елементи в залежності від типу об'єкту.

Вокзали (залізничні, авто) мають передбачати:
- Освітлення платформ, переходів, зал для пасажирів.
- Доступ осіб з МГН до всіх зон для пасажирів, розташування схем та позначок безбар'єрних маршрутів, кнопок виклику допомоги у пересуванні.
- Туалетні кімнати з доступністю для МГН, кабінкою для осіб з малими дітьми (зі сповивальним столиком), душовою кабінкою, засобами гігієни. В жіночих туалетах має бути удвічі більше кабінок, ніж у чоловічих.
- Кімнату матері і дитини.
- Один рівень платформи вокзалу і платформи вагону потягу для доступної і комфортної посадки/висадки пасажирів з МГН, літніх людей.
- Наявність на залізничному вокзалі мобільного підйомника для посадки/висадки пасажирів у кріслах колісних (Укрзалізниця розвиває цей сервіс на вокзалах і станціях).
- Фонтанчики, крани питної води.
- Аптечний пункт.
- Гучномовці для оголошень прибуття, відправлення, інших повідомлень для пасажирів, які можна чітко почути у будь-якій точці на території вокзалу.
- Укриття зі вказівниками до нього по всій території вокзалу.

[5] https://wicc.net.ua/media/Recomendation_recovery.pdf

Громадський транспорт краще відповідатиме потребам різних категорій населення, якщо:

- Планування маршрутів і графіків громадського транспорту зробити за результатами аналізу потреб різних груп населення, проведеного фахівцями профільних інститутів.
- До обов'язкового обладнання муніципальних транспортних засобів включити гучномовці для оголошення зупинок і термінових повідомлень, клімат-контроль, аптечку першої допомоги, пандус.

Зупинки мають будуватися і оздоблюватися з врахуванням наступних рекомендацій щодо ґендерного підходу:

- На кожній зупинці має бути вказана її назва та бути позначка, яка дозволяє ідентифікувати об'єкт як зупинку, навіть людям зі слабким зором (важливі уніфікована форма позначки, розмір і колір).
- Підвищення рівня платформи зупинки і використання кассельських бордюрів значно покращить доступність і комфорт посадки/висадки пасажирів в колісних кріслах, з дитячими візочками, літніх людей.
- Зупинки мають бути освітлені, забезпечувати захист від дощу та вітру, мати прозорі стіни з міркувань безпеки, місця для сидіння, урну для сміття.
- На зупинці має бути розміщена інформація про рух транспорту. В ідеалі – електронне табло з номерами маршрутів, часом очікування, можливістю прослухати відображену на табло інформацію для людей зі слабким слухом.
- Наявна «тривожна кнопка».
- Станція підзарядки гаджетів, доступ до Інтернету також підвищують безпеку людей на зупинці.

Зупинки можуть стати візитівкою населеного пункту, якщо до їх проектування залучити архітектурне бюро.

Тротуари, велодоріжки, пішохідні зони і переходи мають відповідати наступним вимогам:

- Тротуари з освітленням мають бути організовані вздовж всіх доріг в межах населених пунктів.
- Для пішохідних зон має використовуватися покриття, яке не створює перешкод та дискомфорту для переміщення в кріслі колісному, з дитячим візочком, з валізою, на підборах, наявна доріжка з тактильної плитки для людей зі слабким зором.
- Велодоріжки виділені і позначені кольором і розміткою.
- Пологі з'їзди з тротуарів мають бути на всіх пішохідних переходах.

- Пішохідні переходи добре освітлені, мають відповідний знак і розмітку, за потреби обладнані світлофорами, в тому числі зі звуковим супроводом для людей зі слабким слухом; мають зону з тактильної плитки для розпізнавання переходу людьми зі слабким зором.

Дорожні знаки мають бути проаналізовані щодо їхньої видимості у будь-яку пору доби. За потреби, передбачено освітлення і оновлення знаків, в тому числі з використанням світловідбивних матеріалів.

Дороги в населених пунктах мають передбачати:
- Встановлення засобів примусового зниження швидкості – обов'язково поблизу дитячих, навчальних, медичних закладів, а також в інших місцях інтенсивного руху і перетину дороги пішоходами після аналізу потреби.
- Озеленення придорожніх зон для створення затінку та очищення повітря (вздовж доріг, розділювальних смуг).

Зелені зони

Штучні рекреаційні зони – парки, сквери, місця відпочинку в межах населених пунктів – мають передбачати***:***
- Залучення екологів, ботаніків, ландшафтників до їх планування – для вибору видів рослин з урахуванням безпеки, кліматичної відповідності, сумісності, тривалості життєвого циклу, надання рекомендацій щодо догляду за клумбами і газонами, періодичності і рівня скошування трави, дотримання відповідності площі зелених насаджень на одного мешканця.
- Розмічену паркувальну зону біля входу для попередження стихійного паркування автівок і підвищення безпеки відвідувачів, з місцями для водіїв і водійок з інвалідністю.
- Стенд з контактною інформацією структури, відповідальної за експлуатацію об'єкта, з правилами відвідування, підсвічений в темну пору.
- Планування зелених насаджень і догляд за ними з урахуванням безпеки (контроль карантинних та інвазійних рослин, своєчасне спилювання аварійних дерев, обрізка кущів таким чином, щоб за ними не можна було сховатися людині чи тварині, використання багатолітників).
- Газони і галявини для відпочинку на траві.
- Освітлення пішохідних доріжок і майданчиків, бажано на сонячних батареях.
- Лавки, окремі та групами (коли можна бачити один одного і спілкуватися), поруч урни для сміття.
- Фонтани, водяні стіни, туманоутворювачі для комфорту у спеку.

- Питні фонтанчики на різному рівні (для дітей і дорослих) та освітлені бювети.
- Дитячі ігрові майданчики з інклюзією, з лавочками для дорослих, які доглядають дітей.
- Спортивні майданчики з урахуванням потреб осіб різної статі, віку, з інклюзією для людей з інвалідністю .
- Зони для інтелектуальних ігор (шахи, доміно тощо), станції буккросингу.
- «Доріжки здоров'я» з різних за текстурою природних матеріалів.
- Велодоріжки і велопарковки.
- Станції зарядки гаджетів.
- Громадські басейни – відкриті з підігрівом, з інклюзивним доступом, з дитячою зоною.
- «Тривожні кнопки» та вказівники на їхнє розташування.
- Систему звукового сповіщення про нештатні ситуації (гучномовці).
- Укриття з доступністю для МГН, вказівники на їхнє розташування.

Природні рекреаційні зони мають передбачати:

- Розміщення інформації про заходи з розмінування (якщо було заміновано, велися бойові дії).
- Паркувальні зони біля входу з зарядною станцією для електромобілів і місцями для водіїв/водійок з інвалідністю.
- Стенд з правилами відвідування, зі схемою розташування об'єктів на території (пляж, туалет, питна вода, смітник тощо), з інформацією щодо можливих небезпек, з підсвіткою у темну пору.
- Туалети з доступністю для людей з інвалідністю.
- Фонтанчики питної води на різному рівні для дорослих і дітей.
- Смітники з роздільним збором сміття.
- Спортивні майданчики з еко-матеріалів з інклюзією.
- Маршрути для бігу, ходьби (вказівники напрямів і відстані).
- Протипожежні стенди біля зон відпочинку, спорту, ігор, барбекю.

Кризова інфраструктура і комунікація потребує проведення наступних заходів:

- Актуалізація планів реагування на катастрофи і нештатні ситуації з урахуванням досвіду воєнного часу.
- Створення системи укриттів і бомбосховищ з доступністю для МГН, розміщення схема укриттів у публічному доступі та вказівників на їхнє розташування на всій території населеного пункту.
- Створення системи інформування населення про кризову ситуацію з використанням різних каналів і засобів комунікації для максимального охоплення населення – гучномовці і спеціальні світлові пристрої, смс-сповіщення, теле- і радіоканали, канали у месенджерах, вуличні табло.
- Проведення навчань для населення щодо ідентифікації та реагування на різні види небезпеки з застосуванням форм для різних груп населення.
- Постійний моніторинг радіаційного фону, забруднення повітря та інших показників екологічної безпеки та розміщення показників поточного стану у публічному просторі (вуличні екрани, сайти громади, місцеві мобільні додатки, рухомий рядок на телеканалі тощо).
- Створення резервів питної і технічної води, засобів для її очистки.
- Створення резервів продуктів харчування тривалого зберігання (з періодичним оновленням), включаючи дитяче харчування.
- Створення резерву життєво важливих ліків з урахуванням гендерних даних громади.

Ґендерні аспекти критичної інфраструктури [6]

Водопостачання і каналізація

- За можливості охоплення водопостачанням 100% населення. Часто ті, хто не мають доступу до водопостачання, належать до вразливих верств населення, серед яких висока частка жінок, зокрема, старшого віку.
- Інновація системи очистки води. Вода у водопровідних кранах має знову стати питною, що особливо потрібно людям з вразливих груп, для яких закупівля і доставка питної води обтяжливі фізично і фінансово.
- Постійний моніторинг якості води та інформування про це населення.
- Розвиток альтернативних існуючим джерел водопостачання в громаді.
- Розвиток системи бюветів чистої води (де це можливо), передбачення освітлення у місцях розташування бюветів.
- Контроль безпеки колодязів на громадській території і подвір'ях – якості води, облаштування безпечними матеріалами, наявності засобів захисту від випадкового падіння в колодязь, особливо дітей. Проведення консультацій для власників щодо облаштування і експлуатації.
- Залучення і жінок, і чоловіків до обговорення потреби підключення до каналізаційного колектору.
- Побудова мережі громадських туалетів з залученням жінок і чоловіків до обговорення місць розташування, з доступом для МГН, з забезпеченням безпеки (освітлення, тривожна кнопка).

Енергопостачання, теплопостачання

До розробки планів енергопостачання, місцевої політики енергоефективності, розвитку власних енергоресурсів громади мають бути залучені і жінки і чоловіки – мати рівноправне представництво у відповідних комітетах і робочих групах, брати участь в громадських обговореннях.

Сміттєзбирання

- Врахування при зборі сміття як подворовий збір, так і розміщення контейнерів.
- Контейнери для роздільного збору побутового сміття за наявності підприємств переробки, впровадження культури роздільного збору.
- Розміщення контейнерів для сміття з дотриманням санітарних норм, безпеки і доступності для всіх користувачів.
- Обговорення з залученням жінок і чоловіків різних вікових груп доцільності використання сміттєпроводів у багатоповерхових будинках, які часто є джерелом неприємного запаху, сприяють розмноженню щурів і комах.

[6] Частково використані рекомендації https://wicc.net.ua/media/Recomendation_recovery.pdf

Ґендерні елементи формування людського виміру відновлення
Загальні рекомендації, які можуть бути адаптовані з урахуванням місцевих особливостей, культурного контексту та специфічних потреб населення конкретної громади:

Ґендерні дані громади як ключ до справедливих і ефективних рішень
Створення актуального гендерного профілю громади та його періодичне оновлення, враховуючи переміщення людей з місць тимчасового перебування в місця постійного проживання.
Збір і аналіз даних щодо впливу війни на різні групи в громаді – жінок, чоловіків, дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, ветеранів і ветеранок. Ґендерні дані про специфічні потреби і вразливості, доступ до ресурсів і послуг різних груп мають використовуватися у планах відбудови громади і визначати їхні пріоритети.

Інклюзивне прийняття рішень у громаді
Рівноправне представництво жінок і чоловіків, вразливих груп у громадських радах та робочих групах з питань відбудови і відновлення.

Рівний доступ до місцевих ресурсів
Постійна робота над забезпеченням рівного доступу до житлових програм, фінансової допомоги, медичних, соціальних послуг та освіти для всіх членів громади.
Підтримка постраждалих внаслідок збройного конфлікту і найбільш вразливих груп за рахунок пільг і спеціальних програм.

Підтримка економічної спроможності жінок
З початком війни у 2014 році у Донецькій області спостерігався найбільший в Україні ґендерний розрив в оплаті праці. Під час активних бойових дій в регіоні велика кількість жінок опинилися у ще більш вразливому економічному становищі через втрату членів родини, втрату роботи, бізнесу, внаслідок переміщення.

В планах відновлення слід передбачити об’єднання місцевої влади, бізнесу і громадськості для створення і впровадження програм:

- підтримки жіночого підприємництва (тренінги з ведення бізнесу і фінансової грамотності, менторинг, юридична підтримка, гранти, мікрокредитування);

- фахової підготовки/перенавчання жінок затребуваним на місцевому ринку праці та гідно оплачуваним спеціальностям, в тому числі таким, що досі вважалися «чоловічими», з подальшим працевлаштуванням. Моделі організації такого навчання/перенавчання описані у Додатку 2.

Розвиток соціальних послуг на території громади.

Мова йде про забезпечення соціальними послугами всіх, хто їх потребує, про розширення переліку впроваджених в громаді послуг, підвищення їх ефективності, про поліпшення якості життя як безпосередніх отримувачів послуги, так і членів їхніх родин. Зокрема, розвиток послуг з догляду, має вплинути на можливість жінок мати професійну зайнятість.

Рекомендації відповідальним міністерствам і громадам на базі переліку затверджених державних стандартів базових соціальних послуг (Додаток 3):

1. Додати реабілітаційні послуги (в т.ч. психологічні) до переліку соціальних.
2. Розширити послугу «Муніципальна няня», оскільки система освіти не забезпечує інклюзію. Потрібно розширити перелік цільових груп, надавати послугу догляду за дітьми не лише вдома (як передбачено зараз), але й поза домом. Наприклад, няня має можливість забрати дітей з садочку і школи.
3. Впроваджувати в громадах послуги, які досі не були охоплені (наприклад, «відпустка для батьків» для лікування).
4. Розвивати послугу з підтримки навчання дитини з інвалідністю – супровід дитини під час навчального процесу.
5. Удосконалити послугу підтриманого проживання.
6. Провести стандартизацію послуги паліативного догляду.
7. Впровадити механізм закупівлі послуг, співфінансування і субвенції між громадами.
8. Розробити і впровадити механізм закупівлі послуг у недержавних структур (громадських об’єднань).
9. Задовольнити потребу у послугах перекладу жестовою мовою.
10. Провести аналіз назв послуг і перейменувати послугу, якщо її назва є викликом, принижує гідність тощо. Наприклад, послугою «надання притулку» не хочуть користуватись ВПО, оскільки раніше ця послуга були тільки для людей з невизначеним місцем проживання.

Психосоціальна підтримка

Програми психосоціальної підтримки мають враховувати різну специфіку надання такої підтримки жінкам, чоловікам і дітям, а також використовувати різні форми її надання.

Запобігання ґендерному насильству

Проведення інформаційних кампаній та просвітніх програм з питань запобігання ґендерно зумовленому і домашньому насильству, протидії стигматизації і дискримінації постраждалих осіб, розраховані на різні вікові групи.

Створення безпечних просторів з доступом до правової, медичної і психологічної допомоги для потерпілих від різних видів насильства, в тому числі сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, з урахуванням специфіки надання такої допомоги жінкам, чоловікам, дітям.

Підвищення обізнаності в громаді щодо ґендерних питань

Організація освітніх програм та тренінгів з питань ґендерної рівності та важливості рівної участі жінок і чоловіків у процесах відновлення для дорослих і молоді. Залучення до організації навчання місцевих громадських організацій, що займаються питаннями ґендерної рівності та правами людини.

Створення механізмів моніторингу і оцінки впливу програм відновлення на різні групи в громаді.

Організація фасилітованих діалогів місцевої влади і громадськості для обговорення важливих і нагальних потреб громади. Використання результатів і зворотного зв'язку від мешканців для коригування програм та політик.

Співпраця з іншими громадами та обмін досвідом, кращими практиками у сфері ґендерно-чутливого відновлення шляхом проведення семінарів, круглих столів, обмінних візитів.

Інші виміри відновлення

Після початку війни на сході України (2014 рік) питання національної ідентичності набуло особливої важливості, стало питанням безпеки. Багато жителів Донеччини почали активніше усвідомлювати свою українську ідентичність та підтримувати незалежність України, водночас зберігаючи регіональні особливості. Але також ми маємо багато прикладів, коли на тлі війни різна національна самоідентифікація стала причиною розриву родинних зв'язків.

Національна ідентичність однаково важлива і для жінок, і для чоловіків. Між тим, слід застосувати ґендерний підхід до окремих заходів, таких як:

- Безкоштовні курси української мови, мовні клуби для дорослих, які не вивчали або недостатньо вивчали українську мову в системі освіти, не вживали її в побуті, не мали україномовного середовища.
- Заохочення і фінансова підтримка за кошти громади ініціатив щодо поглиблення знань історії країни та регіону, культурних традицій, розвитку сучасної української культури.
- Вшанування пам'яті загиблих захисників і захисниць України – меморіальні місця, назви вулиць і місцевих об'єктів.
- Паритетна участь жінок і чоловіків в опитуваннях і обговореннях щодо перейменування вулиць і об'єктів у населених пунктах, де це досі не зроблено, в тому числі через тривалу окупацію.
- Прагнення ґендерного балансу в назвах – в назвах об'єктів топоніміки має бути значно більше імен видатних і впливових жінок, ніж зараз. Часто це питання потребує додаткового дослідження.

Застосування цих рекомендацій на рівні громад допоможе забезпечити більш справедливе, інклюзивне та ефективне відновлення, сприяючи рівності та розвитку для всіх жителів громади.

Додаток 1

Критерії оцінки аудиту безпеки і комфорту, рівного доступу до можливостей і рівноцінності результатів для різних категорій населення залежно від їхніх ґендерних ролей без стереотипів і упереджень

Доступність

1. Є доступ до об'єкта МГН (на колісних кріслах чи зі спеціальними потребами руху (милиці, тростини тощо), для осіб з дітьми на візочках, осіб з валізами на колесах тощо)
2. Доступ відповідає стандартам доступності
3. Доступ перевірено і оцінено як безпечний
4. Оголошення і вказівники знаходяться на висоті, прийнятній для всіх груп людей
5. Наявні сходи обладнані справними й безпечними перилами
6. Є можливість підйому/спуску/доступу особи на ношах або габаритних вантажів
7. Є можливість вільного проїзду до об’єкту пожежних машин, машин швидкої допомоги тощо
8. Вказівники враховують різні спроможності людей сприймати інформацію - порушення зору, слуху тощо (звукові сповіщення, шрифт Брайля, розмір шрифту тощо)
9. Є індикатори (позначено кольором), що позначають сходи, високий бордюр тощо для людей із порушенням зору (астигматизм тощо)

Освітлення

1. Освітленням покрита вся територія об’єкту
2. Освітлення не занадто яскраве чи тьмяне
3. Дорожні знаки та вказівники освітлені
4. Тінь від дерев та кущів дає можливість безперешкодно освітлювати територію навколо
5. Добре освітлені тротуари і пішохідна зона
6. Режим вмикання і вимикання світла відповідає світловому дню
7. Наявні прилади освітлення не пошкоджені і знаходяться в робочому стані
8. Освітлення працює на рух (встановлено датчик руху)
9. Освітлення здійснюється через сонячні панелі
10. Є світловідбивні елементи, які у разі відключення електроенергії допомагають знайти вхід у приміщення
11. Інформаційні дошки (у разі наявності) освітлені
12. Освітлено доступ до окремих необхідних елементів, приладів тощо (ліфти, підвали, підсобні приміщення, вбиральні тощо)
13. На випадок відключення електроенергії наявні прилади для освітлення, що працюють від альтернативних джерел

Вказівники

1. Встановлено вказівники з назвами вулиць, напрямками руху тощо, що дає можливість людині, не обізнаний з місцевістю, знайти необхідний напрям та/чи об'єкт
2. На вказівниках великі і зрозумілі літери
3. Є вказівники з інформацією щодо розміщення найближчих служб допомоги (поліція, лікарня)
4. Вказівники зрозумілі тим, хто не знають українську мову та/чи кириличний алфавіт (є транслітерація латиницею)
5. Вказівники враховують різні спроможності людей сприймати інформацію - порушення зору, слуху тощо (звукові сповіщення, шрифт Брайля, розмір шрифту тощо)
6. Вказівники добре проглядаються і не закриті рекламними щитами, рослинами тощо
7. На перехрестях є вказівники з напрямками до історичних і культурних об'єктів (за їх наявністю неподалік)

8. Наявні вказівники до найближчих зупинок громадського транспорту (Для: Автостоянка Вокзал Готель Медичний заклад)

Тварини

1. В цій місцевості відсутні бездомні тварини
2. Тварини не забруднюють місцевість (падаль та інше, що можуть тварини принести на місцевість)
3. Місце облаштоване для вигулу домашніх тварин
4. Господарі під час вигулу прибирають за домашніми тваринами
5. Запроваджено правило дотримання дистанції від будинку при годуванні мешканцями і мешканками диких птахів (на тротуарі під будинком відсутні сліди продуктів життєдіяльності птахів)

Елементи небезпеки (поле видимості, ізоляція, місця можливих нападів, передбачене пересування, можливі місця для переховування тощо)

1. Можна побачити те, що знаходиться попереду
2. Поле огляду відкрите і не закривається гострими кутами, стіною, кущами, рекламними щитами іншими перешкодами (кут огляду 180 градусів)
3. Є (видно) камери стеження
4. Є поруч місце, де можна отримати допомогу (магазини, аптеки, відділення поліції, торгівельні центри, церкви, кризові центри тощо)
5. Територія патрулюється (підтверджується представником поліції з робочої групи)
6. Є тривожні кнопки, їх можна легко знайти
7. Відсутні місця, де можна сховатися (кущі, сходова частина до напівпідвальних чи підвальних приміщень тощо)
8. Відсутні сліди вандалізму навколо (потрощене скло, зламані двері тощо)
9. Можна бачити і чути людей навколо, і вони бачать і чують вас
10. Потенційним кривдникам складно передбачити маршрут пересування людини (є більше, ніж один очевидний варіант, куди можна піти чи побігти)
11. Є місця, де можна сховатися від потенційних кривдників непомітно (магазини, аптеки, людна зупинка громадського транспорту тощо)
12. Місця, які мають бути закриті та огороджені (люки, ворота, ділянки з ремонтом тощо)
13. Потенційні кривдники можуть зникнути з цього місця швидко і непомітно
14. Місце не виглядає покинутим (є ознаки, що місце прибирають, за ним доглядають, користуються)
15. Об'єкт відкритий 24 години на добу (Для: Автостоянка АЗС Вокзал Готель Медичний заклад Промисловий об'єкт)

Наслідки агресії рф (замінування, руйнування, пошкодження, ризики)

1. До найближчого укриття менше 500 м
2. До укриття є показники (стрілки, знаки тощо)
3. Об’єкт знаходиться в прифронтовій зоні
4. Встановлені звукові сповіщення про тривогу, звук чути на об’єкті
5. Звукові сповіщення про тривогу дублюються англійською мовою (Для: Вокзал Готель)
6. Поруч є місця, куди було потрапляння бойових снарядів (будівлі)
7. Поруч є місця, куди було потрапляння бойових снарядів (земля)
8. Поруч є зруйновані чи напівзруйновані будівлі
9. Встановлені попереджувальні таблиці (наприклад, обережно заміновано, прохід заборонено тощо)
10. Біля будівель, які ремонтуються/реставруються, облаштоване риштовання
11. Біля будівель, які ремонтуються/реставруються, є система безпеки (відеоспостереження та ін.)

12. Зруйнований, покинутий, пошкоджений об'єкт знаходиться під охороною (Для: Зруйнований, покинутий, пошкоджений об'єкт)

Зелені насадження

1. Відсутні аварійні, повалені дерева, а також дерева та інші зелені насадження, що потребують обрізування
2. Відсутні рослини, які можуть бути небезпечними для людей, які страждають на алергію
3. Наявна інформація (наприклад, на табличках поруч з деревом чи інформаційній дошці при вході в парк) про рослини, які можуть викликати алергію (Для: Парк)
4. Відсутні карантинні рослини
5. Відсутні інвазійні рослини
6. Зелені насадження забезпечують затінок в літню пору
7. Простір зонований на типи скошування для ділянок
8. Використовуються різні види скошування (високо-середньо-низько інтенсивне)
9. Присутні елементи вертикального озеленення
10. Використовується біоценотичне скошування (луки-різнотрав'я, екологічні коридори, пустирі, дорожні смуги, інше)

Екологія

1. Вимірювався рівень радіації (періодично) до повномасштабного вторгнення
2. Вимірюється рівень радіації (періодично) після початку повномасштабного вторгнення
3. Вимірювались інші показники якості повітря/води до повномасштабного вторгнення
4. Вимірюються інші показники якості повітря/води після початку повномасштабного вторгнення
5. Систематично робляться заміри якості забруднення ґрунту
6. Систематично робляться заміри якості забруднення води водойми, якою користуються в цій локації
7. Поруч нема об'єктів, які можуть нанести шкоду екології (промислові об'єкти та такі, що своєю діяльністю погіршують якість екології)
8. Інформація про стан екології розміщена у відкритому доступі

Комфорт

1. Оздоблювальні матеріали, текстура, кольори, позначки і символи покращують почуття безпеки
2. Достатньо місць, де можна посидіти і відпочити (для: Вокзал Вулиця Зупинка транспорту Парк Площа)
3. Людям у взутті на підборах зручно йти по покриттю
4. Передбачене охолодження у гарячу пору (Для: Зупинка транспорту)
5. Передбачене укриття від дощу, снігу, вітру (Для: Зупинка транспорту)

Загальні коментарі

1. Відсутні стихійні паркування, які перешкоджають проїзду служб екстреної допомоги (наприклад, пожежній чи швидкій допомозі)
2. Відсутні стихійні паркування, які перешкоджають проходу пішоходів, проїзду людей на колісних кріслах, людям з валізами, дитячими візочками тощо
3. Відстань до громадських вбиралень менше 700 м
4. Громадські вбиральні розміщені у безпечному місці (для: Автостоянка АЗС Вокзал Парк Площа)
5. Відстань до смітника менше 60 м

Укриття

Відповідає вимогам ДБН В.2.2-5:2023 "Захисні споруди цивільного захисту"
https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3225773063500990463?doc_type=2

Додаток 2.

Моделі організації навчання/перенавчання жінок

Провести аналіз наявних і можливих ініціатив для навчання/перенавчання:
- чи достатня кількість місць для навчання?
- чи достатня кількість професій для навчання?
- чи дієві канали комунікації, які інформують про можливості навчання?
- що можемо зробити ми для побудови сталої доступної системи перенавчання?

Наявні пропозиції/програми навчання:
СТЕМ спеціальності, фахівчині в креативній індустрії, трактористки, водійки вантажівок.

Перелік перспективних професій для жінок, який слід розширяти і доповнювати:
Керування громадським транспортом
Електрозварювальниця
Фахівчиня з оцінки збитків в результаті руйнувань
Працівниця ЖЕКу – сантехнік, електрик
Спеціалістка з розмінування території
Водійка таксі
Операторка на АЗС
Працівниця СТО
Стоматологічний технік
Протезування
Складальниця/вантажниця сонячних панелей

Моделі/організація:
- мапування тих, хто шукає персонал, і тих, хто проводить навчання (до схеми 3)
- поширення інформації через ЦНАПи, ХАБи, медичні заклади, ЦЗ (індивідуально)
- розробка реєстру по громадам з вакансіями та умовами і проведення пілоту

схема 1 відповіді на запити бізнесу:
- знайти зацікавлений бізнес
- скільки людей потрібно, рівень зарплати, чи є забезпечення житлом, чи надають соціальний пакет
- хто навчає, скільки часу, вартість навчання і хто це покриває, який документ видається по закінченню
- поширення інформації

схема 2 відповіді на запити бізнесу:
- дізнатись у кількох бізнесах чи потребують вони людей і на які позиції
- якого роду умови і можливості вони можуть створити
- де навчають (3-4 місяці)
- зробити розсилку з пропозиціями

схема 3 відповіді на запити бізнесу:
- зробити запит до Міністерства економіки для отримання інформації – хто проводив навчання
- провести інтерв'ю з жінками, які пройшли курси перенавчання

Додаток 3.

Перелік затверджених державних стандартів базових соціальних послуг:

- Догляд вдома
- Денний догляд
- Соціальна адаптація
- Соціальна інтеграція, реінтеграція
- Надання притулку
- Екстренне (кризове) втручання
- Консультування
- Представництво інтересів
- Посередництво (медіація)
- Соціальна профілактика
- Стаціонарний догляд за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності
- Паліативний догляд
- Соціальна інтеграція випускників інтернатних закладів (установ)
- Підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю +
- Супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування
- Супровід при працевлаштуванні та на робочому місці
- Супровід сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах
- Соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними розладами
- Соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів чи психотропних речовин
- Тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю
- Натуральна допомога
- Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних
- Переклад жестовою мовою
- Супровід під час інклюзивного навчання